

תוכנית הלימודים בכיתה ט'

פריסת התכנים ושקלולם בציון:

- **הבנת הנקרא ואוצר מילים** 25-20%
- **הבעה בכתב** 25-20%
- **הבעה בעל פה** 15-10%
- **לשון ומטה-לשון** 50-40%

מספר ש"ש: 3 ש"ש המקצוע חייב להילמד מדי שנה וכל השנה.

צומתי הערכה ומיפוי:

- מגוון כלי הערכה לכיתה ט:
 - באתר [ראמ"ה](#)
 - [בפורטל הפדגוגי](#)
- מבחן ארצי [מדגמי](#)

הבנת הנקרא

מספר הטקסטים בשנה – 20-30

היקפי המילים בבחינה – 2000

במהלך ההוראה יש לעבוד על טקסטים רבים בהיקפים שונים. היקפי המילים המצוינים כאן נוגעים **להיקף המרבי בבחינה מסכמת**.

מספר הטקסטים בבחינה – 3-6

יש לכלול בהדרגה 3-6 טקסטים בסוגות שונות ומסוגים שונים. תיבחן יכולת הניווט של התלמיד בין מגוון טקסטים למטרות תקשורתיות שונות. סך המילים בכל הטקסטים יהיו בהיקף המילים הכולל הנזכר לעיל ויהיה בהלימה למורכבות הטקסט ולשלב ההוראה.

- הטקסטים יהיו מסוגות שונות: **עיוני-היצגי¹, מידעי, טיעוני ומדריך** ולמטרות תקשורתיות מגוונות: **מסירת מידע, שכנוע והפעלה²**.

חשוב לנצל את העיסוק בהבנת הנקרא להרחבת הידיעות על השפה בכלל והשפה העברית בפרט בקריאת טקסטים בנושאים, כגון תופעות טבע שונות, מאמרי השקפה וכדומה. בפורטל המורים עומד לרשות המורים מאגר מאמרים בנושא.

סוגי טקסטים - בכיתה ט יש להמשיך לעסוק בשלל סוגי הטקסטים שנלמדו בכיתות ז-ח.

נוסף על הנושאים של כיתות ז-ח יש ללמד את הנושאים האלה:

- **רעיונות מרכזיים בטקסט**

¹ **הטקסט ההיצגי** מציג אנשים, עובדות ורעיונות, מפרש אירועים היסטוריים ותופעות חברתיות, מבהיר דעות בלא נקיטת עמדה ומסביר את הטעון הסבר והבהרה. המאפיין סוג טקסט זה הוא מסירה עובדתית של מידע, של רעיונות ושל דעות. הוא שונה מהשיח **השכנועי**, שמטרתו לשכנע ולהצדיק את טענת הכותב.

² ברוב הטקסטים לא ניתן להצביע על הבחנה ברורה בסוגה, ובטקסט אחד ייתכנו מאפיינים של כמה סוגות. על כן ההוראה לא תתמקד ב"הוראת סוגות", והשאלה המרכזית שתנחה את קריאת הטקסט היא מטרת הכותב.

- זיהוי עמדות
- השוואה
- סיכום טקסט
- מיזוג מידע
- ניתוח, מיפוי ובנייה של תרשימי זרימה על פי היסודות המארגנים בטקסטים:
טיעון,
תופעה,
בעיה ופתרונה,
סיבה ותוצאה,
השוואה,
רצף כרונולוגי,
היבטים,

בכיתה ט יושם דגש על תהליכים אלו: חיפוש מידע בכמה מקורות טקסטואליים, מיזוג מידע מכמה מקורות, הערכת המהימנות והאיכות של המידע והתמודדות עם קונפליקטים בין הרעיונות ובין הכותבים. יושם דגש על טקסטים מסוגים שונים ועל ריבוי מקורות בכל משימה, וזאת כדי לשקף את השכיחות הרבה של טקסטים עיתורי מידע בעולם הדיגיטלי הנוכחי. טקסטים כאלו אינם בהכרח קשים יותר אך מרחיבים את מניפת התהליכים הקוגניטיביים ברמה גבוהה.

הבעה בכתב

היקף המילים במטלת הכתיבה – כ-350 מילים

על המורים להרבות במטלות כתיבה קצרות וממוקדות בהיקפים שונים ולקיים לפחות שני מהלכי כתיבה ארוכי טווח במהלך השנה³.

מטרות הכתיבה – כתיבה למטרות שונות: **שכנוע, מסירת מידע והפעלה**⁴

עקרונות והדגשים – על הכתיבה להיות תהליכית ומלווה בתכנון, ויסות, משוב (מורה ועמיתים), שכתוב ובקרה, עריכה והערכה.

- מטלות הכתיבה תהיינה בנסיבות טבעיות ככל האפשר ומתוך מניע כלשהו ולמטרה אותנטית הנוגעת לעולמם של התלמידים.
- מקצת מתוצרי הכתיבה יהיו בנושא אישי שהתלמידים יבחרו לכתוב על אודותיו ובהתאם לסוגת הכתיבה ומוקד ההוראה.
- הוראת הכתיבה תזמן עיסוק בסוגים שונים של טקסטים. מקצתם ייכתבו בתהליכים קצרי טווח ומקצתם בתהליכים ארוכי טווח. אין הכוונה שהמורה יבדוק את כל תוצרי הכתיבה ואת כל השלבים בתהליכי הכתיבה; המורה יעריך את הכתיבה בצמתים מרכזיים של התהליך, לדוגמה הטיוטה הראשונה, התוצר סופי או הערכת המשובים האישיים של התלמידים.

³ מהלך כתיבה יעמיד במרכזו את אחד מנושאי ההוראה המפורטים בהמשך, וילווה במאמרי תשתית ובשלבים מקדמי כתיבה. מהלך ארוך טווח לא ייפרס על פני יותר מ-5-6 שיעורים.

⁴ יש להביא בחשבון כי ברוב הטקסטים לא ניתן להצביע על הבחנה ברורה בסוגה, וכי בטקסט אחד ייתכנו מאפיינים של כמה סוגות. הערכת הכתיבה תתמקד במטרתה המרכזית.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- כדאי להקפיד כי הכתיבה תהיה בזיקה לטקסט אחד או יותר במידת האפשר. מומלץ להימנע מהוראת כתיבה באמצעות תבניות קבועות ולאפשר בחירה בנושאים לכתיבה על-פי תחומי העניין של התלמידים.
- מהלכי כתיבה ותיעודם בתלקיט (תיק עבודות):
התלקיט בחטיבת הביניים הוא עדות לתהליכי הכתיבה שהתלמיד חווה במהלך לימודי ההבעה בכתב ומציג עדויות לתהליך הכתיבה ולתוצרים הסופיים. מומלץ כי התלמידים יבנו תלקיטים אשר ילוו אותם למשך כל שנות לימודיהם בחטיבת הביניים.
- **נושאי ההוראה במרכז תהליכי הכתיבה –**

- מטרת הכתיבה
- מודעות לנמען בזיקה לסוגים השונים של הטקסטים
- מבנה הטיעון ומבנים לוגיים שונים
- פיתוח הצדקות והנמקות
- מודעות לנמען
- כתיבת פתיח וסגיר
- **סוגי הטקסטים לכתיבה - נוסף על הנושאים של כיתות ז-ח יש ללמד את הנושאים האלה:**

כתיבת טקסטים למטרות שונות ברצפים לוגיים שונים:
רצף כרונולוגי,
סיבה ותוצאה,
בעיה ופתרונה,
תופעה, גורמיה והשפעותיה,
השוואה,

הבעה בעלִּפה (דיבור בציבור)

כמות הצגות בשנה לתלמיד – 1-2

עקרונות והדגשים –

- ההתנסויות בהבעה בעלִּפה יכולות להיות עצמאיות או בזיקה ליחידות ההוראה שונות (ולהשתלב עם התכנים בהבנת הנקרא ובהבעה בכתב).
- שילוב של מיומנויות הבעה בעלִּפה ייעשה גם על-פי עקרונות שלהב"ת במקצועות השונים: קריאה בקול של יצירות בשיעור ספרות ושל פרקים בשיעורי בתנ"ך, הרצאה בשילוב מצגת או כרזה ודיון מתוכנן בתחומי־דעת שונים.
- שילוב של מיומנויות ההבעה בעלִּפה בהווי הבית־ספרי: קריינות והנחיה בטקסים, הרצאה ודיון בימי עיון או בשעות מחנך וכדומה.

נושאי הלימוד בהבעה בעל פה - נוסף על הנושאים של כיתות ז-ח יש ללמד נושא זה:

הצגת פרזנטציה

לשון ומטה-לשון

- ידע הלשון יילמד מדי שנה ברמת ההגה, המילה, הצירוף, המשפט והטקסט השלם כמפורט בטבלה.
 - מומלץ לקשר בין העיסוק המפורש בידע המטה-לשוני למימוש שלו בהקשרים טקסטואליים ובענפי הלשון האחרים: לדוגמה, התנועות וסימני הניקוד יילמדו בזיקה לקריאת טקסטים בעל־פה, השימוש הרטורי של שמות הפועל ושמות הפעולה יודגם בניסוח הכותרות וכדומה.
 - **תקינות לשונית** תהיה שזורה בכל נושאי הלימוד. ראוי כי העיסוק בתקינות לשונית ייגע בשאלות של נסיבות השיח, נורמטיביות אל מול קבילות, תפקידה של האקדמיה ללשון העברית וכדומה.
- נוסף על הנושאים של כיתות ז-ח יש ללמד את הנושאים האלה:**

מערכת הצורות (בגזרת השלמים)

- מערכת הפועל בגזרת השלמים לרבות שורשים בעלי ארבעה עיצורי שורש.
- עקרון התצורה המסורגת לעומת התצורה הקווית בדרכי התצורה האלה: שורש ומשקל, בסיס וצורן סופי, הלחם בסיסים.
- יש לעמוד על משמעויות משקלים נפוצים: קָטַל, קְטַלְת, קְטַלּוֹן, מְקַטֵּל, מְקַטֵּלָה, מְקַטֵּלָה ומשקלי שמות הפעולה.
- יש לעמוד על משמעויות צורני הגזירה הסופיים הנפוצים: קָן, סִית, סִיָּה, סוֹן, סִי (ליצירת שם תואר).

תחביר המשפט הפועלי והטקסט

- סוגי המשפטים: פשוט, איחוי (מחובר) ומורכב. יש להורות את ההבחנה בין סוגי המשפטים בחתך רוחב ובמבט על. (הדגש בהוראה אינו בניתוח ותחימת איברים ופסוקיות. אין ללמד סוגי פסוקיות).
- בניית משפט משני משפטים והמרה בין סוגי המשפטים.
- הפיסוק התקין: נקודה, פסיק, סימן שאלה, סימן קריאה, נקודתיים ומירכאות.

שם המספר

המספר הסתמי.

אוצר מילים ומילונאות

- העיסוק באוצר המילים יהיה מובנה ולא מזדמן, ויתבסס על עקרונות ברכישת מילים: חזרתיות בהקשרים שונים ומגוונים, הבחנה בין הבנה להפקה וכדומה.
- מומלץ כי צוות ובו מורים מתחומי הדעת השונים יחליט על רשימת מילים שכיחות ומרכזיות בתחומי הדעת השונים לצד מילים החוצות תחומי דעת על מגוון משמעויותיהן (כגון **מַגְמָה**, **הַפִּיכָה**). הקנייתן תיעשה במקביל בשיעורים השונים.
- בשיעורי עברית כדאי כי העיסוק באוצר המילים יהיה בהקשר ובשיעורים הרלוונטיים בהבנת הנקרא, בהבעה בכתב, בהבעה בעל־פה ובדקדוק.
- **נושאי הלימוד באוצר המילים, הסמנטיקה והמילון** - חזרה על נושאי הלימוד ועיסוק שיטתי לצד עיסוק מזדמן בהם.